

УДК 159.9

Особливості гендерної ідентичності в осіб юнацького віку
Features of gender identity in youth age persons

Prokopovych Yevheniy Mykhailovych

PhD (Candidate of Medical Sciences), Associate Professor (docent), Department of Developmental Psychology Taras Shevchenko National University of Kyiv

Прокопович Євгеній Михайлович

кандидат медичних наук, доцент кафедри психології розвитку Київський національний університет імені Тараса Шевченка

E-mail: duvan2004@ukr.net

ORCID: 0000-0002-8601-5419

Misiura Anastasiia Vadymivna

Second-year Master's Student, Faculty of Psychology, Taras Shevchenko National University of Kyiv

Місюра Анастасія Вадимівна

студентка 2 року магістратури факультету психології Київський національний університет імені Тараса Шевченка

E-mail: nastyia_miss99@ukr.net

ORCID: 0009-0007-8179-4437

Abstract

The purpose of the article is to explore the features of gender identity development in youth, with a particular focus on how masculinity, femininity, and androgyny influence psychological characteristics and interpersonal relationships. Gender identity is a complex and dynamic phenomenon that plays a crucial role in personal development, social interaction, and adaptation to societal norms. It involves not only the individual's self-perception as a male or female but also how they conform to or challenge social expectations associated with gender roles.

Research methods. Theoretical and methodological analysis of the problem.

Results. The paper investigates gender identity through the lens of different psychological and socio-cultural factors, emphasizing the critical period of adolescence, during which gender identity becomes more defined. This period of youth development is marked by increased self-awareness, social role exploration, and exposure to societal gender expectations, which significantly shape one's gender identity. Drawing on various theoretical frameworks, including Sandra Bem's Sex-Role Inventory (BSRI), the study examines the distribution of masculinity, femininity, and androgyny among young individuals and how these traits correlate with other psychological dimensions such as attachment anxiety, avoidance of intimacy, extraversion, and openness to new experiences.

Using a sample of 65 adolescents (35 females and 30 males) aged 17 to 22 years, the study analyzes the prevalence of traditional gender traits (masculinity and femininity) as well as more flexible gender identities, including androgyny. The results reveal that while traditional gender roles continue to prevail, there is a noticeable shift towards greater acceptance of androgyny, particularly in late adolescence, indicating a growing openness to non-binary gender expressions. Notably, females exhibited higher levels of attachment anxiety, while males were more likely to exhibit avoidance of intimacy, which aligns with traditional gender role expectations. However, androgynous individuals showed greater adaptability and flexibility in their psychological profiles, supporting the hypothesis that androgyny facilitates better emotional regulation and interpersonal relationships.

The study also highlights the significant correlation between gender identity and personality traits such as extraversion and openness to new experiences. Gender identity, especially androgyny, was positively associated with higher levels of openness to new experiences, suggesting that individuals who exhibit traits from both genders are more likely to embrace novelty and exhibit greater social adaptability. Additionally, attachment anxiety was found to be linked with femininity, while masculinity was more closely associated with autonomy and emotional distance in relationships.

Conclusion. The research emphasizes the importance of adolescence as a critical period for gender identity formation and suggests that the late adolescent phase is particularly significant for the development of more flexible, androgynous gender identities. These findings have important implications for understanding the evolving nature of gender identity and its impact on mental health, interpersonal relationships, and personal development. The study also proposes future research directions, including the examination of socio-cultural influences on gender identity, the role of discrimination and stigma in shaping mental health outcomes, and the development of interventions to support healthy gender identity formation in youth.

Keywords: *gender identity, femininity, masculinity.*

Анотація

Метою статті є дослідження особливостей розвитку гендерної ідентичності у молоді з особливим акцентом на вплив маскулінності, фемінності та андрогінності на психологічні характеристики та міжособистісні стосунки. Гендерна ідентичність є складним і динамічним явищем, яке відіграє вирішальну роль у розвитку особистості, соціальній взаємодії та адаптації до суспільних норм. Це стосується не лише самосприйняття індивіда як чоловіка чи жінки, але й того, як він відповідає чи кидає виклик соціальним очікуванням, пов'язаним із гендерними ролями.

Методи дослідження. Теоретико-методологічний аналіз проблеми.

Результати. Стаття досліджує гендерну ідентичність через призму різних психологічних і соціокультурних факторів, наголошуючи на критичному періоді юнацького віку, під час якого гендерна ідентичність стає більш окресленою. Цей період розвитку відзначається підвищенням самосвідомості, дослідженням соціальних ролей та впливом суспільних гендерних очікувань, які значною мірою формують гендерну ідентичність. Спираючись на різні теоретичні основи, включно з Описом статевих ролей Сандри Бем (BSRI), дослідження вивчає розподіл маскулінності, фемінності та андрогінності серед молодих людей і те, як

ці риси співвідносяться з іншими психологічними аспектами, такими як тривога прихильності, уникнення інтимних стосунків, екстраверсія та відкритість до нового досвіду.

Використовуючи вибірку з 65 підлітків (35 дівчат і 30 чоловіків) віком від 17 до 22 років, дослідження аналізує поширеність традиційних гендерних рис (маскулінності та фемінності), а також більш гнучкої гендерної ідентичності, включаючи андрогінність. Результати показують, що в той час як традиційні гендерні ролі продовжують переважати, спостерігається помітний зсув у бік більшого прийняття андрогінності, особливо в пізньому підлітковому віці, що вказує на зростаючу відкритість до небінарних гендерних проявів. Примітно, що жінки демонстрували вищий рівень тривоги прихильності, тоді як чоловіки частіше уникали інтимних стосунків, що узгоджується з традиційними очікуваннями гендерної ролі. Однак андрогінні люди продемонстрували більшу адаптивність і гнучкість у своїх психологічних профілях, підтверджуючи гіпотезу про те, що андрогінність сприяє кращій емоційній регуляції та міжособистісним стосункам.

Дослідження також підкреслює значну кореляцію між гендерною ідентичністю та такими рисами особистості, як екстраверсія та відкритість до нового досвіду. Гендерна ідентичність, особливо андрогінність, була позитивно пов'язана з вищим рівнем відкритості до нового досвіду, що свідчить про те, що люди, які виявляють риси обох статей, швидше за все сприймуть новизну та продемонструють більшу соціальну адаптацію. Крім того, було виявлено, що тривожність прихильності пов'язана з жіночністю, тоді як маскулінність була більш тісно пов'язана з автономією та емоційною дистанцією у стосунках.

Висновок. Дослідження підкреслює важливість юнацького віку як критичного періоду для формування гендерної ідентичності та припускає, що пізня підліткова фаза є особливо важливою для розвитку більш гнучкої, андрогінної гендерної ідентичності. Ці висновки мають важливе значення для розуміння еволюції природи гендерної ідентичності та її впливу на психічне здоров'я, міжособистісні стосунки та особистісний розвиток. Дослідження також

пропонує напрямки майбутніх досліджень, зокрема вивчення соціокультурних впливів на гендерну ідентичність, роль дискримінації та стигматизації у формуванні результатів психічного здоров'я та розробку втручань для підтримки формування здорової гендерної ідентичності у молоді.

Ключові слова: *гендерна ідентичність, фемінізм, маскулінізм.*

Постановка проблеми. Гендерна ідентичність є фундаментальним аспектом особистісного розвитку (Лісовська, 2024), який визначає сприйняття людиною себе як представника певної статі, її соціальну роль і поведінку в міжособистісних взаєминах. Вона впливає на формування уявлень про власну унікальність і відповідність соціальним очікуванням, що, своєю чергою, визначає стиль взаємодії з іншими людьми, соціальну активність та рівень інтеграції в суспільство. Гендерна ідентичність також виступає важливим чинником особистісної адаптації (Коток, 2018), оскільки через неї індивід виробляє стратегії реагування на виклики зовнішнього середовища, формує власний світогляд і адаптується до соціокультурних реалій.

Юнацький вік є критичним періодом для формування гендерної ідентичності (Петрук, 2024). У цей час відбувається інтенсивний розвиток самосвідомості, коли молода людина активно осмислює свої можливості, соціальні ролі та очікування, що висувуються до неї суспільством. Саме у юнацькому віці гендерна ідентичність стає важливим компонентом особистісної структури, який впливає на становлення життєвих цінностей, мотивацій та поведінкових стратегій. Цей процес охоплює як індивідуальні психологічні чинники, такі як особистісні риси та емоційна стабільність, так і вплив соціокультурного середовища, зокрема гендерних стереотипів і очікувань, що існують у певній спільноті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сфері психології концепція гендерної ідентичності була предметом інтенсивних досліджень і дискусій. Гендерна ідентичність — це багатогранна психологічна конструкція, яка охоплює

відчуття особистості чоловіка, жінки, поєднання обох або жодного. Розглянемо складність гендерної ідентичності, психологічні наслідки проблем гендерної ідентичності та різні підходи до вирішення цих проблем у психології.

Гендерна ідентичність — це не одновимірне поняття, а радше складна взаємодія різних факторів (Копитько, 2021). Теоретичні погляди на гендерну ідентичність припускають, що на неї впливає поєднання біологічних, соціальних і культурних чинників. Біологічні впливи, такі як генетика та гормональні чинники, відіграють певну роль у формуванні гендерної ідентичності людини (Bao & Swaab, 2011). Наприклад, дослідження показали, що коливання рівнів гормонів під час внутрішньоутробного розвитку можуть впливати на розвиток гендерної ідентичності (Bao & Swaab, 2011). Крім того, соціальні та культурні чинники, такі як виховання, взаємодія з однолітками та суспільні норми, також сприяють формуванню гендерної ідентичності (Bussey & Bandura, 1999). Наприклад, діти вивчають гендерні ролі та очікування через процеси соціалізації в їхніх родин та громадах. Психологічні наслідки проблем гендерної ідентичності є глибокими та можуть мати значний вплив на психічне здоров'я та благополуччя людини (American Psychiatric Association, 2015). Гендерна дисфорія, стан, коли гендерна ідентичність індивіда не збігається зі статтю, визначеною при народженні, може призвести до емоційного стресу, тривоги та депресії.

Дослідження показали, що люди, які відчувають гендерну дисфорію, мають вищий ризик проблем із психічним здоров'ям і частіше зазнають дискримінації та соціальної стигми (Budge, Tebbe, & Howard, 2010; Meyer, 2003). Крім того, проблеми гендерної ідентичності також можуть впливати на самооцінку та формування особистісної ідентичності, оскільки людям може бути важко узгодити своє внутрішнє відчуття статі з зовнішніми суспільними очікуваннями (Hendricks & Testa, 2012). Вплив гендерної ідентичності на психічне здоров'я є надзвичайно значним, оскільки суспільні стигматизації та дискримінація щодо невідповідної гендерної ідентичності спричиняють додаткові стресові чинники (Жураховська, 2024). Дослідження також вказують на тісний зв'язок між

досвідом дискримінації та наслідками для психічного здоров'я – включаючи вищий рівень тривоги, депресії та навіть самогубств серед осіб з різною гендерною ідентичністю (Grant et al., 2011).

Таблиця 1

Психологічні наслідки проблем гендерної ідентичності

Наслідок	Опис	Приклади
Тривога та депресія	Почуття тривоги, занепокоєння, безнадії, втрати сенсу життя.	Постійна тривога щодо своєї ідентичності, страх відторгнення, почуття самотності.
Низька самооцінка	Негативне ставлення до себе, відчуття неповноцінності, невпевненість у своїх силах.	Порівняння себе з іншими, відчуття, що не відповідає соціальним очікуванням.
Ізоляція та відчуження	Бажання уникнути соціальних контактів, відчуття непорозуміння з оточуючими.	Уникання шкільних заходів, відмова від спілкування з друзями, створення власного світу.
Гнів і агресія	Вираження негативних емоцій через агресію, дратівливість, імпульсивність.	Сварки з батьками, конфлікти з однолітками, фізична агресія.
Розлади харчової поведінки	Анорексія, булімія, переїдання як спроби контролювати своє тіло або виразити емоційний біль.	Відмова від їжі, викликання блювоти, переїдання солодкого.
Самопошкодження	Нанесення собі фізичних ушкоджень як спосіб впоратися з емоційним болем.	Різання, опіки, биття головою об стіну.
Суїцидальні думки та дії	Роздуми про смерть, спроби самогубства.	Висловлювання про бажання померти, складання планів самогубства.
Труднощі в навчанні	Складність концентрації уваги, зниження мотивації до навчання.	Погані оцінки, пропуски занять, відсутність інтересу до навчання.
Проблеми у відносинах	Труднощі у встановленні довірчих відносин з іншими людьми, пошук підтвердження своєї ідентичності у стосунках.	Часті зміни партнерів, ізоляція в стосунках.

Інтерналізований сором і дискримінація ще більше загострюють проблеми з психічним здоров'ям, оскільки люди можуть боротися з почуттям власної гідності через суспільний тиск (Meyer, 2003; Hendricks & Testa, 2012). Сприяння самосприйняттю та позитивній самооцінці через освітні заходи та адвокацію може надати людям можливість впевнено сприймати свою гендерну ідентичність. Створення інклюзивного та сприятливого середовища в школах і на робочих місцях має вирішальне значення для виховання почуття причетності та прийняття

осіб будь-якої гендерної ідентичності. Крім того, надання послуг з охорони психічного здоров'я, адаптованих до конкретних потреб осіб з різною гендерною ідентичністю, є важливим чинником забезпечення доступу до необхідної підтримки та ресурсів.

У західних культурах гендерну ідентичність традиційно розуміють у бінарній системі, де люди класифікуються як чоловіки або жінки на основі біологічної статі. Це традиційне розуміння було підкріплено суспільними нормами та очікуваннями щодо гендерних ролей, за якими чоловіки зазвичай асоціюються з такими рисами, як сила та лідерство, а жінки – з рисами догляду та виховання (Liebesleben, 2025). Проте в останні десятиліття відбувся помітний зсув у бік більш мінливих і небінарних концепцій статі (Ізбенко, 2022). Цю еволюцію можна пояснити впливом феміністичних рухів, які кинули виклик традиційним гендерним нормам і виступали за гендерну рівність. Крім того, рухи ЛГБТК+ зіграли вирішальну роль у переосмисленні гендерної ідентичності та сприянні прийняттю різноманітних гендерних проявів. Наприклад, визнання гендерно неконформних осіб і визнання їхнього унікального досвіду сприяли більш інклюзивному розумінню гендерної ідентичності в західних суспільствах.

Навпаки, у східних культурах часто більший акцент робиться на традиційних гендерних ролях і очікуваннях (Копитько, 2021). Ці культури, як правило, мають більш жорсткі визначення маскулінності та фемінінності з конкретними ролями, призначеними чоловікам і жінкам у сім'ї та суспільстві. На історичні погляди на гендерну ідентичність у східних суспільствах вплинули культурні та релігійні переконання, які сформували спосіб сприйняття та виконання гендеру. Проте в наш час ці традиційні гендерні норми стикаються з дедалі більшими труднощами, особливо через зростання глобальних рухів, які виступають за гендерну рівність і права ЛГБТК+ (Решетнікова, 2021). Як наслідок, деякі східні культури переживають зміни у ставленні до гендерної ідентичності, де зростає визнання важливості різноманітності та інклюзивності у визначенні гендерних ролей.

Важливо розуміти, що гендерна ідентичність – це динамічне поняття, яке може змінюватися протягом життя. Тому дослідження гендерної ідентичності в юнацькому віці є особливо важливим, оскільки саме в цей період закладаються основи для подальшого формування особистості.

Виділення невирішених раніше частин проблеми. Модель дослідження базується на інтеграції ключових конструктів, що відображають гендерну ідентичність та особистісні характеристики юнаків і дівчат. Вона враховує взаємозв'язки між маскулінністю, фемінінністю, андрогінністю, міжособистісними взаєминами та базовими рисами особистості, що сприяє формуванню комплексного розуміння процесу становлення гендерної ідентичності в юнацькому віці.

Теоретичні засади

1. Гендерна ідентичність як багатовимірний конструкт

Гендерна ідентичність розглядається як поєднання маскулінності, фемінінності та андрогінності, що формується під впливом як індивідуальних психологічних особливостей, так і соціокультурного середовища.

2. Міжособистісні взаємини як чинник гендерного самовизначення

Взаємодія з іншими людьми через механізми прив'язаності (тривожність та уникнення близькості) впливає на гендерну саморефлексію та стійкість ідентичності.

3. Особистісні характеристики як модератори гендерної ідентичності

Екстраверсія та відкритість до нового досвіду визначають здатність до адаптації та переосмислення традиційних гендерних ролей, сприяючи формуванню більш гнучкої (андрогінної) ідентичності.

Мета статті: полягає у дослідженні особливостей формування гендерної ідентичності в осіб юнацького віку.

Виклад основного матеріалу. Ефективне дослідження гендерної ідентичності осіб юнацького віку вимагає ретельного підбору методичного

інструментарію, який забезпечить достовірність, об'єктивність та багатовимірність отриманих результатів. Гендерна ідентичність, як складний психологічний феномен, включає в себе низку ключових компонентів, серед яких маскуліність, фемінінність, андрогінність, а також особистісні та міжособистісні характеристики. Для їх вивчення необхідно використати методики, що дозволяють оцінити не лише базові гендерні прояви, а й їхній зв'язок з емоційними, когнітивними та соціальними аспектами.

Методи.

У дослідженні було використано:

- методику “Маскуліність – фемінінність” Сандри Бем в адаптації Т. Говорун та Я. Моргуна – вона забезпечує базу для розуміння гендерних уявлень та їхнього впливу на емоційну, соціальну та особистісну сфери юнаків і дівчат. Вона стане основою для виявлення тенденцій у формуванні гендерної ідентичності та її адаптивності в умовах сучасного соціокультурного середовища;
- методику багатофакторного особистісного опитувальника FPI (шкала XII «Маскулінізм – фемінізм») – вона дозволяє глибше зрозуміти, як маскуліність та фемінінність інтегруються в загальну структуру особистості, та як ці характеристики впливають на гендерну ідентичність;
- методику «Опитувальник досвіду близьких стосунків» - використання цієї методики дозволяє інтегрувати міжособистісні аспекти у вивчення гендерної ідентичності, що значно розширює можливості аналізу.
- методику TIPI-UKR в адаптації М. Кліманської та І. Галецької – вона забезпечує важливий особистісний контекст для розуміння гендерної ідентичності, дозволяючи дослідити її не лише як соціокультурний феномен, але й як частину інтегрованої особистісної структури.

Вибіркова сукупність, що стала основою для нашого дослідження, складається з 65 респондентів юнацького віку. Серед них 35 дівчат і 30 хлопців, що забезпечує певний гендерний баланс для аналізу особливостей гендерної ідентичності. Цей розподіл дозволяє порівнювати гендерні характеристики та

взаємозв'язки з іншими психологічними конструктами в обох групах, враховуючи їх специфічні особливості.

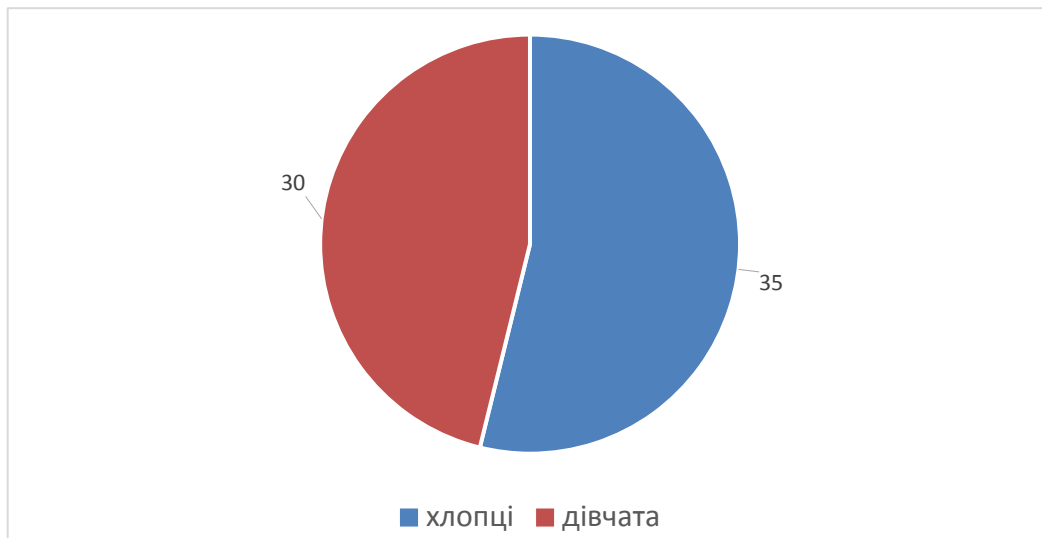

Рис.1. Частотний розподіл за статтю

Вибіркова сукупність, що брала участь у дослідженні, включає респондентів віком від 17 до 22 років. Цей віковий діапазон було обрано свідомо, оскільки саме цей період є ключовим у становленні особистості, коли активізується процес усвідомлення власної ідентичності, включаючи гендерну.

Таблиця 2

Описова статистика віку респондентів

Показник	Значення
Середнє значення	19.2
Медіана	19
Мода	18
Середнє відхилення	0,9

Інтерпретація отриманих результатів за методикою Сандри Бем. У вибірці 34% респондентів належать до категорії маскулінності (10 дівчат і 12 хлопців), що свідчить про наявність рис, традиційно асоційованих з маскулінністю. 35%

респондентів відносяться до фемінінності (15 дівчат і 8 хлопців), що вказує на емоційну чутливість і орієнтацію на підтримку. 23% респондентів демонструють андрогінність, поєднуючи маскулінні та фемінні риси, що свідчить про гнучкість і адаптивність. 8% вибірки є нейтральними, проявляючи низький рівень маскулінних та фемінних рис, що може свідчити про невизначеність або слабкий розвиток гендерної ідентичності. Результати показують різноманіття гендерних ідентичностей та поступове розширення меж гендерних ролей.

Таблиця 3

Частотний розподіл гендерних ідентичностей респондентів (С.Бем)

Категорії	Кількість респондентів (дівчата)	Кількість респондентів (хлопці)	Загальна кількість респондентів	Відсоток від загальної вибірки (%)
Маскулінні	10	12	22	34
Фемінінні	15	8	23	35
Андрогінні	8	7	15	23
Нейтральні	2	3	5	8

Отримані результати за шкалою «Маскулінізм – фемінізм» багатофакторного особистісного опитувальника FPI дозволяють поглибити уявлення про гендерні ідентичності респондентів.

Таблиця 4

Частотний розподіл гендерних ідентичностей респондентів (FPI)

Категорії	Кількість респондентів (дівчата)	Кількість респондентів (хлопці)	Загальна кількість респондентів	Відсоток від загальної вибірки (%)
Маскулінізм	15	18	33	51
Фемінізм	20	12	32	49

У вибірці 51% респондентів належать до категорії маскулінізму (15 дівчат і 18 хлопців), що вказує на наявність рис, таких як рішучість, самостійність та

лідерство. Більшість хлопців належать до цієї категорії, що відповідає традиційним уявленням про чоловічі гендерні ролі. Проте 15 дівчат у цій категорії показують зміни у гендерних уявленнях. Фемінність виявлена у 49% респондентів (20 дівчат і 12 хлопців), що відповідає традиційним уявленням про жіночі ролі, але також вказує на розширення меж гендерних ролей серед чоловіків. Розподіл між маскулінністю та фемінністю є збалансованим, що свідчить про тенденцію до стирання традиційних гендерних меж і формування гнучкіших моделей поведінки. Різниця в результатах за методиками Сандри Бем і FPI свідчить про різні підходи до оцінки маскулінності та фемінності, зокрема виявлення маскулінних рис серед дівчат за методикою Сандри Бем.

Отримані результати методики «Досвід близьких стосунків» дозволяють зробити висновки про рівень тривожності у прив'язаності та уникнення близькості серед респондентів, а також виявити гендерні відмінності в цих показниках.

Таблиця 5

Частотний розподіл за шкалами методики досвіду близьких стосунків

Категорії	Середнє значення (дівчата)	Середнє значення (хлопці)	Середнє значення (всі)	t-Ст'юдента	p-value
Тривожність у прив'язаності	9.1	7.9	8.5	2.24	0.0264
Уникнення близькості	7.6	8.7	8.15	-2.45	0.0198

Середнє значення тривожності у прив'язаності становить 9.1 для дівчат і 7.9 для хлопців, що вказує на вищу тривожність у дівчат, які частіше потребують емоційної підтримки та стабільності у стосунках. Тест Ст'юдента показав статистично значущу різницю ($t = 2.24$, $p = 0.0264$), що підтверджує вищу схильність дівчат до тривожності. Хлопці, натомість, мають нижчий рівень тривожності, що може бути пов'язано з їхньою більшою стриманістю у стосунках.

Щодо уникнення близькості, середнє значення для хлопців становить 8.7, а для дівчат — 7.6, що свідчить про більшу схильність хлопців до емоційної дистанції та прагнення до автономії. Різниця є статистично значущою ($t = -2.45$, $p = 0.0198$), що може бути пов'язано з традиційними соціальними уявленнями про чоловічі ролі, орієнтовані на незалежність. Дівчата, в свою чергу, більш відкриті до емоційного контакту та формування глибших міжособистісних зв'язків.

Проведемо кореляційний аналіз Спірмена для пошуку взаємозв'язків між конструктами.

Гіпотеза 1: Відкритість до нового досвіду асоціюється з андрогінністю як гнучкою формою гендерної ідентичності, що поєднує риси маскулінності та фемінінності.

Гіпотеза 2: Висока екстраверсія сприяє більш виразному прояву маскулінних рис.

Гіпотеза 3: Тривожність у прив'язаності може посилювати схильність до фемінінних рис.

Гіпотеза 4: Уникнення близькості може бути пов'язаним із маскулінністю через акцент на автономії та самостійності.

Таблиця 6

Кореляційний аналіз Спірмена між конструктами дослідження

Шкала	Фемінінність (С. Бем)	Маскулінність (С. Бем)	Андрогінність (С. Бем)	Фемінінність (FPI)	Маскулінність (FPI)
Тривожність у прив'язаності	0.28* p=0.051	-0.15* p=0.045	0.08 p=0.311	0.31* p=0.013	-0.20* p=0.039
Уникнення близькості	-0.25* p=0.048	0.10 p=0.090	0.03 p=0.408	-0.18* p=0.032	0.22* p=0.027
Відкритість до нового досвіду	0.35* p=0.005	-0.10 p=0.110	0.12 p=0.215	0.30* p=0.008	-0.15 p=0.095
Екстраверсія	0.28* p=0.013	0.22* p=0.039	-0.05 p=0.324	0.25* p=0.020	0.18* p=0.041

Результати кореляційного аналізу виявляють значущі взаємозв'язки між шкалами гендерної ідентичності за методиками Сандри Бем і FPI та основними

психологічними характеристиками: тривожністю у прив'язаності, уникненням близькості, відкритістю до нового досвіду та екстраверсією. Кожен із виявлених зв'язків свідчить про особливості впливу гендерних характеристик на міжособистісну взаємодію та особистісні риси.

Тривожність у прив'язаності демонструє прямий зв'язок із фемінністю за методикою Сандри Бем ($r = 0.28$, $p = 0.051$) та FPI ($r = 0.31$, $p = 0.013$). Це вказує на те, що особи з вираженими фемінними рисами частіше переживають підвищену тривожність у стосунках. Фемінність, яка включає емоційну чутливість, співпереживання та потребу в підтримці, може бути пов'язана з більшою залежністю від якості міжособистісних стосунків, що, своєю чергою, впливає на тривожність у прив'язаності (*Гіпотезу 3 підтверджено*). Натомість маскулінність за методикою Сандри Бем демонструє обернений зв'язок із тривожністю ($r = -0.15$, $p = 0.045$), а маскулінність за FPI також корелює обернено ($r = -0.20$, $p = 0.039$). Це може свідчити про те, що особи з вираженими маскулінними рисами менш схильні до переживання емоційної залежності, що узгоджується з традиційними уявленнями про автономність і самостійність, які властиві маскулінному типу.

Уникнення близькості також демонструє цікаві закономірності. Маскулінність за методикою FPI демонструє прямий зв'язок із цим показником ($r = 0.22$, $p = 0.027$), що вказує на те, що особи з високими показниками маскулінності можуть частіше уникати емоційної близькості, прагнучи зберігати автономність у стосунках (*Гіпотезу 4 підтверджено*). У той же час фемінність за методикою Сандри Бем має обернений зв'язок із уникненням близькості ($r = -0.25$, $p = 0.048$), що вказує на те, що особи з вираженими фемінними рисами частіше прагнуть до глибоких міжособистісних контактів. Фемінність за FPI демонструє подібний обернений зв'язок ($r = -0.18$, $p = 0.032$), що підтверджує значущість емоційної близькості для цих респондентів. Андрогінність у цьому контексті демонструє незначущі зв'язки, що може свідчити про її нейтральність у контексті емоційного дистанціювання.

Відкритість до нового досвіду демонструє виражений прямий зв'язок із фемінністю за методикою Сандри Бем ($r = 0.35$, $p = 0.005$) та FPI ($r = 0.30$, $p = 0.008$), що свідчить про те, що особи з вираженими фемінними рисами більш схильні до креативності, допитливості та готовності адаптуватися до змін. Маскулінність за методикою Сандри Бем демонструє обернений зв'язок із цим показником ($r = -0.10$, $p = 0.110$), хоча зв'язок є незначущим, що може вказувати на меншу роль маскулінних рис у розвитку відкритості до нового. (*Гіпотезу 1 спростовано*).

Екстраверсія має прямі зв'язки з фемінністю за методикою Сандри Бем ($r = 0.28$, $p = 0.013$) та FPI ($r = 0.25$, $p = 0.020$), а також із маскулінністю за обома методиками: Сандри Бем ($r = 0.22$, $p = 0.039$) і FPI ($r = 0.18$, $p = 0.041$). Ці результати свідчать про те, що як фемінність, так і маскулінність пов'язані із соціальною активністю, енергійністю та прагненням до міжособистісних контактів (*Гіпотезу 2 спростовано*).

Таким чином, результати кореляційного аналізу вказують на те, що фемінність значною мірою впливає на емоційну залученість, відкритість до нового та соціальну активність. Маскулінність демонструє зв'язок із прагненням до автономії, уникненням близькості та соціальною активністю. Андроґінність виявила нейтральний характер, що потребує додаткового аналізу. Ці результати підкреслюють багатовимірність гендерної ідентичності та її вплив на основні психологічні характеристики.

Проведемо перевірку гіпотези 5: Рівень андроґінності є вищим у осіб пізньої юності порівняно з особами ранньої юності. Для цього скористаємось критерієм t-Стюдента для порівняння двох незалежних груп. До групи ранньої юності відійшли респонденти віком 17-19 років, а до пізньої юності віком 20-22 роки.

Результати порівняння рівня андроґінності у групах ранньої та пізньої юності свідчать про статистично значущі відмінності, що були встановлені за допомогою t-критерію Стюдента для незалежних вибірок. Середнє значення індексу IS у групі респондентів ранньої юності становило 0.5, тоді як у групі

пізньої юності — 1.2. Загальне середнє значення для обох груп разом становить 0.85. Отримане значення t-критерію дорівнює 3.75, а відповідне значення р становить 0.002, що є нижчим за обраний рівень статистичної значущості $\alpha = 0.05$. Це дозволяє відхилити нульову гіпотезу про відсутність відмінностей між групами та підтвердити альтернативну гіпотезу про вищий рівень андрогінності у групі пізньої юності (*Гіпотезу 5 підтверджено*).

Таблиця 7

Порівняльний аналіз представників ранньої та пізньої юності за проявами андрогінності

Категорії	Середнє значення (рання юність)	Середнє значення (пізня юність)	Середнє значення (всі)	t-Ст'юдента	p-value
Андрогінність	0.5	1.2	0.85	3.75	0.002

Аналіз результатів показує, що середнє значення індексу IS у групі ранньої юності залишається у межах, характерних для андрогінності (від -1 до +1), що відповідає помірному поєднанню маскулінних і фемінних рис. Це може бути зумовлено тим, що особи цього віку перебувають на етапі активного формування своєї гендерної ідентичності, часто орієнтуючись на соціальні стереотипи та моделі, запропоновані найближчим оточенням. Рівень андрогінності у цій групі свідчить про прагнення до гнучкості в поведінці, але водночас вказує на певну залежність від усталених норм.

У групі пізньої юності середнє значення індексу IS наближається до верхньої межі андрогінності і становить 1.2, що може бути ознакою формування більшої індивідуальної гнучкості та здатності інтегрувати маскулінні та фемінні риси в особистісній структурі. Цей результат підтверджує припущення про те, що у пізній юності молодь має більше можливостей для переосмислення гендерних стереотипів, оскільки когнітивна зрілість, емоційна стабільність і ширший соціальний досвід сприяють розвитку адаптивного підходу до гендерної поведінки.

Важливим є також те, що в обох групах значення індексу IS знаходяться в межах андрогінності, хоча у пізній юності цей показник ближче до межі фемінності, що може свідчити про поступове зростання гнучкості у виборі моделей поведінки. Зміна рівня андрогінності між групами підтверджує, що когнітивний та емоційний розвиток, характерний для пізньої юності, відіграє ключову роль у переосмисленні власної гендерної ідентичності та більш широкому прийнятті нестереотипних моделей поведінки.

Отримані результати демонструють важливість вікових змін у формуванні гендерної ідентичності, зокрема рівня андрогінності, і вказують на те, що пізня юність є сприятливим періодом для розвитку гнучкості у сприйнятті та інтеграції різних аспектів гендерних характеристик. Це має важливе значення для практичної роботи з молоддю, оскільки дозволяє визначити періоди, коли необхідна більша увага до підтримки самостійності у формуванні гендерної ідентичності.

Дискусія. Результати дослідження, присвяченого особливостям гендерної ідентичності у осіб юнацького віку, свідчать про важливість врахування як індивідуальних психологічних особливостей, так і соціокультурного контексту при вивченні цього феномену. Як показало наше дослідження, гендерна ідентичність у юнацькому віці є багатовимірним процесом, що включає не лише традиційні аспекти маскулінності та фемінності, а й андрогінність як інтегративну форму, що поєднує риси обох полів.

Один із ключових результатів полягає в тому, що найбільша частка респондентів демонструє маскулінні та фемінні риси, що відповідає традиційним гендерним ролям. Проте навіть серед тих, хто характеризується класичними рисами, спостерігається значна присутність андрогінних характеристик. Це свідчить про поступове розширення меж гендерних ролей і прийняття більш гнучких моделей поведінки. Таке явище знаходить своє підтвердження в теорії психологічної андрогінії, яка стверджує, що інтеграція традиційних рис обох статей може забезпечувати вищий рівень адаптивності та психологічної гнучкості (Vem, 1974).

Наші результати узгоджуються з соціально-ролевою теорією, згідно з якою традиційні гендерні ролі залишаються важливим чинником формування самоідентифікації, проте сучасне суспільство, завдяки підвищеній увазі до гендерної рівності та інклюзивності, сприяє формуванню більш адаптивних, гнучких моделей (Eagly & Wood, 2012; Eagly, 1987). Зокрема, спостереження того, що маскулінність у нашому дослідженні пов'язана з автономністю та самостійністю, підтверджує традиційні уявлення про чоловічі ролі, тоді як фемінність, пов'язана з емоційною чутливістю, корелює з підвищеною тривожністю у прив'язаності – що відповідає даним досліджень щодо впливу гендерних стереотипів на міжособистісні стосунки (Mikulincer & Shaver, 2007).

Ще одним важливим аспектом є виявлений зв'язок між андрогінністю та відкритістю до нового досвіду. Наші дані свідчать, що молоді люди, які демонструють більш високий рівень андрогінності, також виявляють більшу схильність до адаптації до нових соціальних та культурних умов. Це відповідає ідеї, що здатність поєднувати риси як маскулінності, так і фемінності сприяє не лише емоційній стабільності, але й більш ефективній взаємодії з різними соціальними середовищами (Vem, 1974).

Також наші результати вказують на вікові зміни у формуванні гендерної ідентичності: пізня юність виявилась сприятливим періодом для розвитку андрогінних характеристик. Це можна пояснити підвищенням когнітивної зрілості, розширенням соціальних зв'язків та більшим усвідомленням гендерних стереотипів, що відповідає загальним принципам екологічної теорії розвитку, згідно з якою особистість формується в результаті взаємодії з багатьма рівнями соціального середовища (Bronfenbrenner, 1979).

Отже, результати дослідження підкреслюють значення гендерних стереотипів та соціальних очікувань у формуванні самоідентифікації. Хоча частина юнацької популяції все ще демонструє традиційну бінарну концепцію статі, зростання кількості осіб із андрогінними характеристиками свідчить про поступове зниження обмежень, що накладаються суспільством, і відкритість до більш широкого спектру гендерних ідентичностей.

Підсумовуючи, наші результати підтверджують необхідність комплексного підходу до дослідження гендерної ідентичності, який враховує як внутрішні психологічні особливості, так і вплив соціокультурного середовища. Це має важливе практичне значення для розробки програм психологічної підтримки та освітніх заходів, спрямованих на розвиток адаптивних моделей гендерної самоідентифікації у юнацькому віці.

Висновки. Гендерна ідентичність у юнацькому віці є багатограним і динамічним процесом, що включає маскулінні, фемінні та андрогінні риси, що свідчить про розширення меж гендерних ролей у сучасному соціокультурному середовищі. Респонденти, які демонструють андрогінність, мають більшу гнучкість у формуванні гендерної ідентичності, що сприяє адаптації до нових соціальних умов. Фемінність асоціюється з підвищеною тривожністю у прив'язаності, тоді як маскулінність пов'язана з автономією та самостійністю. Пізня юність є ключовим періодом для формування більш гнучкої гендерної ідентичності, зокрема у вигляді андрогінності, що підтверджується віковими змінами виявлених гендерних характеристик. Гендерна ідентичність є результатом взаємодії індивідуальних психологічних особливостей і соціокультурного середовища, що вимагає уваги до гендерної рівності та інклюзивності у суспільстві.

Перспективи подальших досліджень. Подальші дослідження гендерної ідентичності можуть зосередитися на вивченні впливу соціокультурних змін, зокрема глобальних рухів за гендерну рівність і права ЛГБТК+, на формування гендерної ідентичності в різних культурах та соціальних групах. Також важливим є дослідження взаємозв'язку гендерної ідентичності та психічного здоров'я, зокрема в контексті тривожності та депресії. Необхідно продовжити вивчення вікових змін у гендерній ідентичності, а також інтеграцію гендерних досліджень з іншими психологічними конструктами, такими як екстраверсія та відкритість до нового досвіду. Окрім того, перспективним напрямом є розробка та тестування інтервенцій для підтримки здорового розвитку гендерної ідентичності, особливо серед молоді.

Конфлікт інтересів

Автори заявляють про відсутність конфлікту інтересів.

References

American Psychiatric Association. (2015). Guidelines for psychological practice with transgender and gender nonconforming people. *American Psychologist*, 70(9), 832–864.

Bao, A. M., & Swaab, D. F. (2011). Sexual differentiation of the human brain: Relation to gender identity, sexual orientation and neuropsychiatric disorders. *Frontiers in Neuroendocrinology*, 32(2), 214–226.

Bem, S. L. (1974). The measurement of psychological androgyny. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 42(2), 155–162.

Bronfenbrenner, U. (1979). *The ecology of human development: Experiments by nature and design*. Harvard University Press.

Budge, S. L., Tebbe, E. N., & Howard, K. A. S. (2010). The work experiences of transgender individuals: Negotiating the transition and workplace discrimination. *Journal of Applied Social Psychology*, 40(11), 2823–2851.

Bussey, K., & Bandura, A. (1999). Social cognitive theory of gender development and differentiation. *Psychological Review*, 106(4), 676–713.

Eagly, A. H. (1987). *Sex differences in social behavior: A social-role interpretation*. Lawrence Erlbaum Associates.

Eagly, A. H., & Wood, W. (2012). Social role theory. In P. A. M. Van Lange, A. W. Kruglanski, & E. T. Higgins (Eds.), *Handbook of theories of social psychology* (Vol. 2, pp. 458–476). Sage.

Grant, J. M., Mottet, L. A., Tanis, J., Harrison, J., Herman, J. L., & Keisling, M. (2011). *National Transgender Discrimination Survey Report on Health and Health Care*. National Center for Transgender Equality and the National Gay and Lesbian Task Force.

Hendricks, M. L., & Testa, R. J. (2012). A conceptual framework for clinical work with transgender and gender nonconforming clients: An adaptation of the

minority stress model. *Professional Psychology: Research and Practice*, 43(5), 460–467.

Liebesleben. (2025). *Henderna identychnist' — Khto ya?* Retrieved from <https://www.liebesleben.de/ua/genderna-identychnist/>

Meyer, I. H. (2003). Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: Conceptual issues and research evidence. *Psychological Bulletin*, 129(5), 674–697.

Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2007). *Attachment in adulthood: Structure, dynamics, and change*. Guilford Press.

Zhurakhovska, O. (2024). *Perspektyvy zastosuvannya teorii kvaliy dlya doslidzhennya hendernoi identychnosti*. Vzyato z <https://ekmair.ukma.edu.ua/bitstreams/e1b4f9de-f07c-4e42-be50-a90babf251bb/download>

Izbenko, Yu. A. (2022). *Henderni osoblyvosti obrazu Ya u zhinok tekhnichnykh ta humanitarnykh spetsial'nostey*.

Klimanska, M. B., & Haletska, I. I. (2019). *Ukrainska adaptatsiya korotkoho p'yatyfaktornoho opytuval'nyka osobystosti TIPI (TIPI-UKR) // Psykholohichnyy chasopys*. 2019. № 5 (9). S. 57–76. DOI: <https://doi.org/10.31108/1.2019.5.9.4>

Kopytko, A. (2021). *Psykholohichni osoblyvosti vplyvu hendernoi identychnosti doroslykh na formuvannya hendernoi identychnosti pidlitkiv*.

Kotok, M. (2018). *Chynniki formuvannya osobystisnoi identychnosti starshykh doshkil'nykiv*. *Visnyk Kyivskoho natsional'noho linqvistychnoho universytetu. Seriya Pedahohika ta Psykholohiia*, (28), 182–188.

Lisovska, K. S. (2024). *Rol' bat'kiv u formuvanni statevo-rol'ovykh uyavlen' ditey starshoho doshkil'noho vyku*.

Petruk, N. (2024). *ANALIZ INDYKATORIV ZHYTTIEVOYI KRYZY u YUNATS'KOMU VYTSI*. *Naukovi Perspektivi*, 10(52). [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-10\(52\)-1198-1209](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2024-10(52)-1198-1209)

Reshetnikova, A. O. (2021). *Henderni osoblyvosti spryynyattya vlasnoho tila student's'koyu moloddyu*. Vzyato z <https://dspace.nau.edu.ua/handle/NAU/51440>

Ця робота ліцензується відповідно до Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Авторське право (с) 2025 Prokorovych Yevheniy Mukhailovych Прокопович Євгеній, Misiura Anastasiia Vadymivna Місюра Анастасія Вадимівна

Отримано: 16.02.2025

Відрецензовано: 17.03.2025

Опубліковано: 30.04.2025

DOI: <https://doi.org/10.31108/3.2025.9.8>